

INSTITUTI I KURRIKULAVE DHE STANDARDEVE

PROGRAM MËSIMOR PËR ARSIMIN FILLOR

LËNDA: Histori

(klasa e katërt)

VITI SHKOLLOR 2007--2008

Tiranë, 2006

1. TË PËRGJITHSHME

Lënda e historisë e titulluar "Hapat e parë në histori", do të fillojë të studiohet për herë të parë në klasën e katërt të ciklin fillor të shkollës 9-vjeçare me një orë në javë, gjithsej 35 orë vjetore sipas planit mësimor të Ministrisë së Arsimit dhe të Shkencës. Prej tyre, 30 orë do të jenë njohuri të reja, përsëritje, punë praktike, ekskursione, ndërsa 5 orë do të jenë në dispozicion të mësuesit. Ky program karakterizohet nga një konceptim krejtësisht bashkëkohor. Ai është në koherencë të plotë me programet lëndës së historisë të vendeve të tjera të Evropës Perëndimore e në përputhje me udhëzimet e Këshillit të Evropës për mësimdhënien e historisë në shkollë.

Objekti i studimit të lëndës "Hapat e parë në histori" janë disa elemente dhe nocione fillestare por mjaft të rëndësishme historike, si : vazhdimësia, ritmet e ngjarjeve historike (ritmet e shpejta - ngjarjet; ritmet konjunkturorë – periudhat dhe ciklet; ritmet e ngadalta – ekzistenca për një kohë relativisht të gjatë të strukturave të caktuara), koordinatat e kohës dhe të hapësirës, kohëzgjatja, shndërrimet, faktet, shkaqet, pasojat, si dhe shprehje të thjeshta të cilat lidhen ngushtë me konceptin shumë të rëndësishëm të kronologjisë. Në kuadrin e studimit të lëndës, përfshihen edhe disa nga zhvillimet më të rëndësishme shoqërore, ekonomike, shkencore, politike dhe fetare të shoqërisë njerëzore, duke filluar nga mjedisi më i afërt shoqëror që është familja.

2. SYNIME TË LËNDËS

Në përfundim të klasës IV synohet që nxënësit:

Kronologji

- Të jenë të aftë të krijojnë shkallën e kohës për ngjarje të studiuara, përfshirë këtu tregime apo ngjarje historike të lexuara apo të treguara, si dhe një pemë të thjeshtë gjenealogjike të familjes së tyre.
- Të jenë të aftë të përdorin fjalorin e duhur në raport me periudhat e ndryshme kohore të studiuara, përfshirë këtu dhe shprehje të thjeshta, si, p.sh., para, pas, afër, larg, i vjetër, i ri, , javë, muaj, vit, dhjetëvjeçar, shekull, mijëvjeçar etj.
- Të njohin ndryshimin ndërmjet të tashmes dhe të kaluarës në jetën e tyre dhe të njerëzve të tjerë.

Gjerësi dhe thellësi e njohurive historike

- Të njohin dhe të përshkruajnë pasojat e ngjarjeve që u kanë lënë më shumë mbresa në jetën e tyre.
- Të njohin dhe të kuptojnë nëpërmjet krahasimit, ndryshimet ndërmjet të kaluarës dhe të tashmes duke përcaktuar tiparet e tyre më kryesore.
- Të njohin, të përshkruajnë dhe të bëjnë lidhjen ndërmjet shkaqeve, ngjarjeve dhe pasojave.
- Të përvetësojnë, në përputhje me përmbajtjen, konceptet kryesore historike.

Interpretim historik

- Të kuptojnë se e kaluara mund të njihet dhe të tregohet nëpërmjet formave e mënyrave të ndryshme të informacionit, si: muzetë, legjendat, filmat historikë, fotot, materialet e shkruara, intervistat, këngët, ditarët etj.
- Të kuptojnë që për ngjarje, dukuri, procese e figura historike ka interpretime të ndryshme.
- Të jenë të hapur dhe të diskutojnë me njëri-tjetrin ose në grup për çështje të ndryshme mbi bazën e argumenteve dhe të frymës së tolerancës e të mirëkuptimit.
- Të jenë të aftë të përdorin hartat historike, duke transmetuar një informacion të qartë për zhvillimin e një ngjarjeje të caktuar.

Kërkime historike

- Të përvetësojnë elemente të vëzhgimit që lidhen me përshkrimin e objekteve të thjeshta historike.
- Të aftësohen për të pyetur dhe të përgjigjen për pyetje që përfshijnë periudhat historike të studiuara, duke veçuar informacionin më të rëndësishme nga ai më pak i rëndësishmi për një problem të caktuar.
- Të zbulojnë informacionin e kërkuar nga burime parësore (intervista, ekskursionet, dëshmitarët e ngjarjeve) dhe dytësore (hartat, ilustrime, materiale të shtypura etj.).

Organizim dhe komunikim

- Të mbajnë mend, të përzgjedhin dhe të organizojnë në mënyrë logjike informacionin historik për ngjarjet, duke përdorur të dhënat, fjalorin dhe konceptet historike të studiuara.
- Të jenë të aftë për të komunikuar njohuritë dhe të kuptuarit e historisë nëpërmjet përdorimit të formave dhe mënyrave të ndryshme (p.sh.: vizatimeve, eseve, përdorimit të Cd rom-eve etj.).

3. TEMATIKAT KRYESORE TË PËRMBAJTJES

1. Hyrje në lëndën e historisë.
2. Fillimet e jetës njerëzore në tokë.
3. Fillimet e jetës njerëzore në vendin tonë. Ndryshimi dhe vazhdimësia.
4. Shqipëria atdheu ynë.

4. OBJEKTIVAT DHE TEMATIKAT

Tematika 1

Hyrje në lëndën e historisë

Objektivat :

Nxënësit duhet :

- Të jenë të aftë të krijojnë shkallën e kohës.
- Të jenë të aftë të përdorin fjalorin e duhur, përfshirë shprehje të thjeshta, si, p.sh.: para, pas, afër, larg, i vjetër, i ri , javë, muaj, vit, dhjetëvjeçar, shekull, mijëvjeçar etj.
- Të lexojnë hartat të thjeshta historike, duke shfrytëzuar për këtë edhe njohuritë e marra nëpërmjet lëndës së gjeografisë.
- Të njohin dhe të kuptojnë nëpërmjet krahasimit, ndryshimet ndërmjet të kaluarës dhe të tashmes .
- Të përvetësojnë në përputhje me përmbajtjen konceptet kryesore historike.
- Të kuptojnë se e kaluara mund të paraqitet dhe të tregohet në forma e në mënyra të ndryshme dhe të jenë të aftë për të përdorur disa prej tyre.
- Të kuptojnë që për ngjarje, dukuri, procese e figura historike ka interpretime të ndryshme.
- Të jenë të hapur dhe të diskutojnë me njëri-tjetrin ose në grup për çështje të ndryshme mbi bazën e argumenteve dhe frymës së tolerancës e të mirëkuptimit.
- Të përvetësojnë elemente të vëzhgimit që lidhen me përshkrimin e objekteve të thjeshta historike.

Tematika

- Çfarë është historia dhe pse e studiojmë atë? Lidhja e historisë me ngjarje, njerëz dhe vende të periudhave të kaluara.
- Matja e kohës në histori nga lashtësia deri në ditët e sotme. Lindja dhe përdorimi i kalendarit.
- Si mësojmë ne për jetën në të kaluarën. Burimet historike dhe rëndësia e tyre në paraqitjen e historisë.
- Klasifikimi i burimeve historike.
- Historia gojore dhe rëndësia e përdorimit të saj.
- Si të lexojmë një hartë? Hartat historike.
- Ndryshimet dhe vazhdimësia e mënyrës së jetesës në familje: nga gjyshërit te nipërit.

Tematika 2

Fillimet e jetës njerëzore në tokë

Objektivat

Nxënësit duhet:

- Të jenë të aftë të krijojnë shkallën e kohës për ngjarjet e studiuara.
- Të jenë të aftë të përdorin fjalorin e duhur për periudhat e historisë së vjetër të shoqërisë njerëzore.
- Të njohin dhe të kuptojnë ndryshimet që kanë ndodhur në zhvillimin e shoqërisë njerëzore.
- Të njohin dhe të përshkruajnë rolin e gruas në zhvillimin e shoqërisë njerëzore.
- Të njohin dhe të përshkruajnë rolin e shpikjeve më të rëndësishme, si dhe të artit e të kulturës në zhvillimin e shoqërisë njerëzore.
- Të përvetësojnë, në përputhje me përmbajtjen, konceptet kryesore historike.
- Të njohin disa nga format më të rëndësishme të paraqitjes të së kaluarës.

Tematika

- Si jetonin njerëzit e lashtë. Përhapja e tyre në të gjithë botën; organizimi shoqëror.
- Roli i gruas në zhvillimin e shoqërisë.
- Zhvillimi i artit dhe i kulturës.
- Besimi i njerëzve të lashtë.
- Shpikje të rëndësishme çuan përpara zhvillimin e njerëzimit.
- Zhvillimi i sotëm i shoqërisë dhe sfidat me të cilat përballlet ajo.

Tematika 3

Fillimet e jetës njerëzore në vendin tonë. Ndryshimi dhe vazhdimësia

Objektivat

Nxënësit duhet :

- Të jenë të aftë të krijojnë shkallën e kohës për ngjarjet e studiuara, përfshirë këtu tregime apo ngjarje historike të lexuara apo të treguara, si dhe një pemë të thjeshtë gjenealogjike të familjes së tyre.
- Të jenë të aftë të përdorin fjalorin e duhur në raport me periudhat kohore të studiuara.
- Të njohin ndryshimin ndërmjet së tashmes dhe të kaluarës në jetën e tyre dhe të njerëzve të tjerë.
- Të përshkruajnë ngjarjet më të rëndësishme që e kanë karakterizuar shoqërinë njerëzore në vendin tonë, si dhe pasojat e këtyre ngjarjeve.

- Të njohin dhe të kuptojnë nëpërmjet krahasimit, ndryshimet ndërmjet së kaluarës dhe të tashmes, duke përcaktuar tiparet më kryesore të mënyrës së jetesës së popullit tonë.
- Të përvetësojnë, në përputhje me përmbajtjen, konceptet kryesore historike përfshirë ato të ndryshimit dhe të vazhdimësisë.
- Të kuptojnë dhe të demonstrojnë format dhe mënyrat e ndryshme të informacionit për njohjen e të kaluarës së vendit tonë.
- Të jenë të aftë të përdorin hartat historike, duke transmetuar një informacion të qartë për zhvillimin e një ngjarjeje të caktuar.
- Të përvetësojnë elemente të vëzhgimit që lidhen me përshkrimin e objekteve të thjeshta historike.

Tematika

- Banorët e lashtë të vendit tonë.
- Mënyra e jetesës dhe vendbanimet. Ndryshimi dhe trashëgimia .
- Jeta ekonomike dhe shoqërore.

Tematika 4

Shqipëria atdheu ynë

Objektivat

Nxënësit duhet :

- Të rendisin kronologjikisht saktë ndryshimin dhe vazhdimësinë e simboleve kombëtare të popullit tonë.
- Të njohin dhe të përshkruajnë ngjarjet më të rëndësishme të popullit tonë në fushat e artit, të kulturës dhe shkencës të përfshira në studim .
- Të përvetësojnë, në përputhje me përmbajtjen, konceptet kryesore historike.
- Të përshkruajnë simbolet tona kombëtare, si dhe origjinën e tyre.
- Të kuptojnë që për ngjarje, dukuri, procese e figura historike, ka interpretime të ndryshme.
- Të aftësohen për të përdorur në mënyrë të pavarur burime të ndryshme informacioni.

Tematika

- Simbolet kombëtare të popullit shqiptar. Origjina, ndryshimi dhe vazhdimësia e tyre që nga lashtësia e deri në ditët tona.
- Festa kombëtare.
- Ndërtesat e rëndësishme ku realizohet qeverisja e Shqipërisë.
- Popullsia.
- Gjuha, arti, kultura dhe shkenca.

5. SHPËRNDARJA E ORËVE SIPAS TEMATIKAVE KRYESORE

Në klasën e IV të ciklit të ulët të arsimit të detyruar 9-vjeçar, historia do të zhvillohet në 35 javë mësimore me 1 orë në javë.

$$35 \text{ javë} \times 1 \text{ orë} / \text{javë} = 35 \text{ orë}$$

KURRIKULA ZYRTARE	Sasia e orëve
Hyrje në lëndën e historisë	6 orë

Fillimet e jetës njerëzore në tokë	6 orë
Fillimet e jetës njerëzore në vendin tonë Ndryshimi dhe vazhdimësia	3 orë
Shqipëria, atdheu ynë	5 orë
Punë praktike, ekskursione, përsëritje	10 orë
Kurrikula në dispozicion të mësuesit (orët e lira)	5 orë

Zbatimi i kurrikulës së lirë

Qëllimi i orëve të lira (15% e orëve totale) është t'i lërë hapësirat e nevojshme iniciativës dhe krijimtarisë së shkollës për të përmbushur sa më mirë nevojat dhe interesat e nxënësve në përputhje me objektivat e programit zyrtar të miratuar nga Ministria e Arsimit dhe Shkencës dhe të përparësive që vendos mjedisi i veçantë në të cilin zhvillohet procesi i arsimimit.

Statusi i tyre është sa i detyrueshëm aq edhe fleksibël. Është i detyrueshëm sepse duhen zhvilluar deri në fund të vitit shkollor. Është fleksibël sepse shpërndarja përgjatë vitit dhe mbushja me material mësimor është kompetencë e mësuesit të lëndës në bashkëpunim me Drejtorinë Arsimore, Drejtorinë e shkollës dhe me mësuesit e tjerë të shkollës.

Qëllimi i orëve të lira është t'i lërë hapësirat e nevojshme iniciativës dhe krijimtarisë së shkollës për të përmbushur sa më mirë nevojat dhe interesat e nxënësve në përputhje me objektivat e programit zyrtar të miratuar nga Ministria e Arsimit dhe Shkencës.

Për mbushjen e tyre me material mësimor mund të përdoren burime të ndryshme, por gjithmonë të bëhet kujdes të punohet për arritjen e kërkesave të programit.

Grumbullimi i fakteve, shifrave e të dhënave të ndryshme historike, gjeografike, demografike, kulturore, industriale, bujqësore, mund të kthehen në një burim të vlefshëm për të organizuar orë mësimore interesante.

Organizimi i ekskursioneve në natyrë, të shoqëruara me veprimtari praktike; organizimi i vizitave në qendra të ndryshme prodhimi të shoqëruara me vëzhgime dhe të pasuara me detyra; në ferma në shërbim të një objektivi të caktuar të programit; organizimi i konkurseve brenda klasës edhe për një kapitull; lojëra të ndryshme zbavitëse me elementë që zhvillojnë të menduarin logjik dhe kritik; përforsimi i njohurive të shoqëruar me metoda e strategji që fuqizojnë si të nxënësve ashtu edhe mësuesin, janë disa veprimtari rekomanduese për rubrikën e orëve të lira.

Për mbushjen efikase të një pjese të orëve të lira mund të bashkëpunohet edhe me mësuesit e lëndëve të tjera duke hartuar paraprakisht një plan të përbashkët disa orësh që shfrytëzon lidhjet konceptuale ndër-lëndore dhe aspektet kroskurrikulare. Nxënësve u jepet një detyrë e cila përfshin njohuri ndër-lëndore dhe u shërben arritjes së objektivave të programeve të disa lëndëve dhe objektivave kroskurrikulare.

Shpërndarja dhe larmia e veprimtarive, duhet të bëhet duke analizuar me kujdes si programin edhe kërkesat që parashtrajnë veçoritë vendore.

Kujdes duhet bërë që orët e lira të mos shpërdorohen duke i shfrytëzuar për qëllime rutinë të cilat nuk sjellin risi të reja në kurrikulin shkollor.

Realizimi i sugjerimeve të mësuesit kërkon nga mësuesi jo vetëm aftësi krijuese, por dhe aftësinë e një krijuesi të vërtetë kurrikule, për rrjedhojë dhe përgjegjësinë profesionale dhe qytetare që bart me vete ky rol.

6. INTEGRIMI

Historia duhet të zhvillohet në lidhje të ngushtë me lëndët e tjera. Lënda e historisë dhe lëndët e tjera duhet të ndihmojnë në mënyrë të ndërsjellë njëra-tjetrën. Vetëm në këtë mënyrë do të mund të realizohen si duhet edhe objektivat kryesorë të shkollës dhe të shoqërisë në fushën e arsimit.

Çfarë do të thotë kjo?

1. Së pari, historia mund të shfrytëzojë informacionin dhe çështjet që trajtohen në lëndët e tjera për të sqaruar, për të konkretizuar dhe për të argumentuar më mirë objektivat e saj.
2. Së dyti, lëndët e tjera duhet të shfrytëzojnë përmasën dhe këndvështrimin e historisë për të aktualizuar dhe për të kuptuar më mirë çështjet e tyre në diskutim, si dhe për të nxitur përgjegjësinë dhe motivimin qytetar të nxënësve në shkollë dhe në bashkësinë ku jetojnë

Shembuj

I. Edukimi qytetar dhe Historia

Lënda e historisë dhe ajo e edukimit qytetar kanë të përbashkët:

1. **Konceptet:** për shembull pushteti, autoriteti, ligji, qeverisja, përfaqësimi, liria, etj.
2. **Aftësitë dhe shprehjet:** për shembull përshkrimi, analiza, shpjegimi, diskutimi, kërkimi, interpretimi etj

Historia:

- u jep aktualitet më të madh çështjeve me të cilat merret edukimi qytetar. Në këtë mënyrë, ajo i ndihmon nxënësit të kuptojnë rëndësinë e edukimit qytetar për jetën e tyre të përditshme.

Si mund të realizohet lidhja ndërmjet lëndës së historisë dhe edukimit qytetar?

1. Së pari kjo lidhje mund të realizohet përmes përfshirjes të çështjeve, të fakteve, të ngjarjeve etj. të trajtuar në lëndën e edukimit qytetar në kurrikulën e historisë me kusht që përmasa e mësimin të historisë duhet:
  - Të jetë çështja thelbësore e mësimin;
  - Të lidhet me kurrikulën e edukimit qytetar;
2. Së dyti, objektivat mësimorë duhet të shprehen qartë dhe të jenë pjesë e kurrikulës kombëtare të historisë. Kështu, lidhja ndërmjet tyre mund të realizohet përmes elementeve të mëposhtëm
  - **Konceptet:** Karakteristikat e koncepteve (si drejtësia, barazia, liria etj) duhet të shpjegohen në kohë dhe në hapësirë, pra në kontekste konkrete që lidhen me jetën e përditshme të njeriut, në të kaluarën dhe në të sotmen.
  - **Tema:** Në disa mësim mund të theksohet përmasa e qytetarisë, si për shembull, në çështjet e të drejtave të njeriut.
  - **Fusha kurrikulare:** Rishqyrtimi i vazhdueshëm i çështjeve të tilla si demokracia etj., gjatë gjithë ciklit të shkollimit.
  - **Përmasa vendore:** historia duhet të ndihmojë në rritjen e pjesëmarrjes qytetare në jetën e bashkësisë, për shembull, duke ndërmarrë projekte ku mund të përfshihen breza të ndryshëm.
3. Së treti, historia ndihmon në edukimin qytetar kur ajo përdoret në debatet për çështje dhe ngjarje të rëndësishme

II. Gjeografia dhe historia

1. Çfarë kanë të përbashkët Gjeografia dhe historia? Ato kanë të përbashkët:

- **Konceptet:** mjedis, të drejtat e njeriut, bashkësia, ndërvarësia etj.,
- **Përmbajtjen:** bota si bashkësi globale, sfidat e ndërvarësisë globale etj,

2. Si mund të ndihmojë lënda e gjeografisë në trajtimin e çështjeve të lëndës së historisë:

- Ndhmon nxënësit të kuptojnë më mirë ndikimin e veprimtarisë ekonomike tek njerëzit dhe te bashkësia ku jetojnë;
- Nxjerr në pah marrëdhëniet ndërmjet zhvillimeve vendore, kombëtare dhe globale;
- Nxjerr në pah mundësinë e qytetarëve për të ndikuar në jetën e bashkësisë dhe më gjerë;
- Shqyrton në gjerësi dhe në thellësi çështje të zhvillimit të qëndrueshëm;
- Nxit respektin për njerëz dhe kultura të tjera si dhe për mjedisin.

3. Në ç' mënyrë lënda e historisë ndihmon në zhvillimin e lëndës së gjeografisë?

- Zbulon lidhjet e çështjeve me të cilat merret lënda e gjeografisë me jetën e përditshme të nxënësve dhe rrit interesin e tyre për to;
- Ndhmon nxënësit të kuptojnë rëndësinë e lëndës së gjeografisë;
- Nxit të kuptuarit e çështjeve që lidhen me zhvillimin, për shembull, tregtinë;
- Nxit nxënësit të marrin pjesë në zhvillimin e projekteve të ndryshme në bashkësinë ku jetojnë, për shembull, për çështje mjedisore.

Si mund të realizohet lidhja ndërmjet lëndës së gjeografisë dhe historisë?

1. Së pari, mësimet e gjeografisë kanë si pjesë përbërëse dhe objekt studimi mjedisin natyror. Ato duhet të lidhen me konceptet e zhvillimit të shoqërisë njerëzore, qytetarisë, si për shembull, me lidhjet e ndërsjella midis elementëve natyror dhe shoqëror të mjedisit dhe pasojat e tyre, si dhe të përfshijnë veprimtari të tilla si diskutimet etj.

2. Së dyti, përmasa e mësimet të historisë gjatë zhvillimit të temave të historisë duhet:

- Të jetë çështja thelbësore e mësimet;
- Të lidhet me kurrikulën e gjeografisë;

III. Shkenca dhe historia

Shoqëria e sotme, vazhdimisht shtron përpara nesh çështje që lidhen me jetën tonë si në plan vetjak ashtu edhe në plan shoqëror. Trajtimi dhe zgjidhja e këtyre çështjeve, shpesh herë, kërkon jo vetëm njohuri shkencore, por edhe aftësitë dhe shprehitë për t'u përfshirë në diskutime dhe veçanërisht për të bërë gjykime kritike.

Cilat janë të përbashkëtat ndërmjet shkencës dhe historisë?

- Çështjet e ndryshme rreth shkencës dhe mjedisit, për shembull, çështja e ngrohjes globale;
- Ndikim i përparimeve teknike në shoqëri, për shembull, ndikim i internetit;

Lënda e historisë duhet të ndihmojë nxënësit:

- të reflektojnë dhe të diskutojnë për rrjedhojat shoqërore të zhvillimeve shkencore;
- të vlerësojnë rolin qendror të shkencës në botën e sotme;

Autorët e teksteve dhe mësuesit, si përdoruesit kryesorë të programit të lëndës së historisë, duhet të përpiqen ose të kenë prirjen për të mbajtur parasysh mundësitë e lidhjes së kësaj lënde me lëndët e tjera. Realizimi në praktikë i kësaj lidhjeje, jo vetëm do të ndihmonte në pasurimin e argumenteve dhe burimeve historike, por, duke ritheksuar lidhjen e mësimet të historisë me aspekte të ndryshme të realitetit, do të rriste edhe motivimin e tyre për këtë lëndë.

Mësuesit duhet të zgjedhin me kujdes pjesën nga kurrikula e shkencave të natyrës dhe të përcaktojnë jo vetëm objektivat e të nxënësve por edhe mënyrën për t'i zbatuar ato qartësisht tek nxënësit.

7. METODOLOGJIA E ZBATIMIT TË PROGRAMIT

Përzgjedhja e metodave mësimore bëhet nga vetë mësuesi në përshtatje më veçoritë e temave të ndryshme mësimore. Një harmonizim i drejtë i këtyre metodave lehtëson realizimin e objektivave të lëndës të parashikuar nga programi mësimor.

Metodat dhe teknikat e mësimdhënies që mund të zbatohen gjatë një ore mësimi, janë të shumta. Si të tilla mund të përdoren **shpjegimi**, i cili mund të jetë i suksesshëm në të gjitha ato veprimtari të përbashkëta të mësuesit e nxënësve që synojnë të kuptuarit e njohurive elementare për zhvillimin në kohë e në hapësirë të dukurive e proceseve historike, **mësimi zbulues** nëpërmjet të cilit kalohet nga njohuritë elementare në përgjithësi, nga hipotezat në gjetjen e origjinës së dukurive, nga problemet e thjeshta në zgjidhjen e tyre, **biseda**, e cila do të ishte më e efektshme për ato tema ku nxënësit kanë njohuri paraprake të bollshme që fitohen nëpërmjet rrugëve të shumta të informacionit masiv, **diskutimi** që zgjidh problemin etj. Gjithnjë duhet mbajtur parasysh fakti se përdorimi i shpeshtë i metodave problemore e kërkimore mënjanon të mësuarit pasiv dhe mekanik të nxënësve.

Përdorimi i suksesshëm i metodave dhe teknikave të lartpërmendura nuk mund të realizohet pa mjetet e nevojshme didaktike, të cilat janë të llojeve të ndryshme, si: harta historike të përgjithshme apo tematike, atlase, albume, foto, skica, filma mësimorë, videokaseta etj.

8. VLERËSIMI

Format e vlerësimit të nxënësve janë të larmishme. Ai mund të jetë sistematik (për çdo temë mësimore), periodik (në përfundim të çdo kapitulli), semestral dhe vjetor.

Vlerësimi mund të realizohet nëpërmjet teknikave të ndryshme, si: me gojë (pjesërisht apo frontalisht), me shkrim, veprimtarisë praktike, testimit etj.

Gjatë realizimit të këtyre formave mbahen parasysh disa nga cilësitë më kryesore të tij, si: vlefshmëria, besueshmëria, objektiviteti dhe përdorimi.

Njohja dhe vlerësimi i njohurive të fituara nga nxënësit plotësohet më tej edhe nga shënimet e vetë mësuesit. Mbajtja e shënimeve për gabimet tipike të nxënësve dhe mangësitë me karakter të ndryshëm që ata kanë për njohuri e shprehje të veçanta, do ta ndihmonte mësuesin në planifikimin më të mirë të veprimtarive didaktike të ardhshme.

Kujdes i veçantë të tregohet në qortimin dhe vlerësimin e detyrave të nxënësve, sidomos të punimeve që plotësohen hap pas hapi gjatë veprimtarive të pavarura. Në këto raste, mësuesi të shënojë me hollësi natyrën e gabimeve të mundshme të shoqëruara këto me sqarimet përkatëse, por edhe të demonstrojë para klasës punimet më të mira duke i komentuar ato.